

LIETUVOS RESPUBLIKOS GYVENTOJŲ PAJAMŲ MOKESČIO ĮSTATYMO NR. IX-1007 6, 13¹, 16, 17, 18, 18², 19, 20, 21, 23, 27, 29, 34 IR 35 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO NR. XV-343 1, 3, 6, 8 IR 9 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS GYVENTOJŲ PAJAMŲ MOKESČIO ĮSTATYMO NR. IX-1007 18, 18¹ IR 18² STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTŲ AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo Nr. IX-1007 6, 13¹, 16, 17, 18, 18², 19, 20, 21, 23, 27, 29, 34 ir 35 straipsnių pakeitimo įstatymo Nr. XV-343 1, 3, 6, 8 ir 9 straipsnių pakeitimo įstatymo (toliau – GPMĮ pakeitimo įstatymas) ir Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo Nr. IX-1007 18, 18¹ ir 18² straipsnių pakeitimo įstatymo (toliau – GPMĮ 18, 18¹ ir 18² pakeitimo įstatymas) projektai (toliau kartu – Įstatymų projektai) parengti įvertinus reglamentavimo, kuriuo nuo 2026 m. sausio 1 d. pajamoms iš žemės ūkio veiklos siekta atskirų apmokestinimo sąlygų, aiškumo ir tikslumo poreikį.

Atsižvelgiant į tai, kad 2026 m. sausio 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo Nr. IX-1007 6, 13¹, 16, 17, 18, 18², 19, 20, 21, 23, 27, 29, 34 ir 35 straipsnių pakeitimo įstatymo Nr. XV-343 (toliau – Įstatymas Nr. XV-343) nuostatomis:

- žemės ūkio veiklą vykdančių gyventojų pajamoms numatoma taikyti atskiruosius progresinius 15 ir 20 procentų gyventojų pajamų mokesčio (toliau – GPM) tarifus ir pajamų mokesčio kreditą, tačiau pastarojo dydis ir apskaičiavimo tvarka pritaikyti skirtingai apmokestinamoms kitoms nei žemės ūkio, individualios veiklos pajamoms;

- žemės ūkio veiklą vykdančio gyventojų sąvoka nėra atskirai apibrėžta, o sistemškai aiškinant teisės aktų nuostatas galimybės formaliai įgyti žemės ūkio veiklą vykdančio asmens statusą būtų plačios,

Įstatymų projektais siūlomi patikslinimai, kurie atitiktų Įstatymo Nr. XV-343, kiek tai susiję su pajamų iš žemės ūkio veiklos apmokestinimu, tikruosius tikslus – atskiras apmokestinimo sąlygas sieti su atitinkama pajamų rūšimi, t. y. pajamomis iš žemės ūkio veiklos, kartu priderinant mokesčio kredito mechanizmą. Šie patikslinimai užtikrintų logišką, aišką, tikslų ir nedviprasmišką, nuoseklų ir tarpusavyje derančią apmokestinimo taisyklę, užkirstų kelią nepagrįstai reglamentavimo interpretacijai atskiras apmokestinimo sąlygas sieti su pajamas gaunančio gyventojų statusu, kuri keltų žemiau nurodytas rizikas:

- Turėti akivaizdžių neatitikties šiems teisėkūros ir apmokestinimo principams požymių:
 - Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatyme įtvirtinta, kad siekiant sukurti vientisą, nuoseklų, darnų ir veiksmingą teisės sistemą turi būti vadovaujamasi šiais principais: visų pirma, pagarbos asmens teisėms ir laisvėms, reiškiančiu, kad teisės aktų nuostatos turi užtikrinti ir *negali paneigti Lietuvos Respublikos Konstitucijoje*, Europos Sąjungos teisės aktuose, Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse, Lietuvos Respublikos įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytų asmens teisių ir laisvių, teisėtų interesų; antra, aiškumo, reiškiančiu, kad teisės aktuose

nustatytas teisinis reguliavimas *turi būti logiškas, nuoseklus, glaustas, suprantamas, tikslus, aiškus ir nedviprasmiškas*; trečia, sistemiškumo, reiškiančiu, kad *teisės normos turi derėti tarpusavyje*;

- Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatyme (toliau – MAĮ) įtvirtinti apmokestinimo teisinio reglamentavimo ir taikymo principai: mokesčių mokėtojų lygybės, teisingumo ir apmokestinimo aiškumo.

- Sąlygoti neprognozuojamą poveikį valstybės ir savivaldybių biudžetų pajamoms:

- atsižvelgiant į šiuo metu formaliai žemės ūkio veiklą vykdančio gyventojų statusą turinčių gyventojų skaičių ir jų pajamų struktūrą bei dydį, dėl palankesnio ne tik pajamų iš žemės ūkio veiklos, bet kartu ir kitų pajamų rūšių apmokestinimo valstybės ir savivaldybių biudžetų pajamų netekimai iš GPM siektų apie 50 mln. eurų per metus;

- apmokestinimo tvarką siejant vien su formaliu žemės ūkio veiklą vykdančio gyventojų statuso įgijimu, kartu įvertinus, kad galimybės įgyti šį statusą yra plačios, nebūtų užtikrintas valstybės ir savivaldybių biudžetų pajamų stabilumas, kas keltų pagrįstą riziką viešųjų finansų stabilumui, valstybės pajėgumui užtikrinti viešųjų paslaugų teikimą. Be to, kadangi dalis pajamų, gautų iš GPM, nukreipiama į Valstybės gynybos fondą, nebūtų užtikrintas tvarus šalies gynybos finansavimo pajamų šaltinis.

• Būti diskriminacinio pobūdžio bei pažeisti asmenų lygybės principą, nes iš esmės tokioje pačioje padėtyje esančių asmenų tokios pačios rūšies ir dydžio pajamos, pavyzdžiui, darbo užmokestis, būtų apmokestinamos skirtingai tik dėl priklausymo tam tikrai asmenų grupei. Atkreiptinas dėmesys, kad, be kita ko, Konstitucinis Teismas 1996 m. lapkričio 20 d., 2003 m. gruodžio 30 d., 2011 m. gruodžio 22 d. ir kituose nutarimuose yra pasisakęs, kad asmenų lygybės prieš įstatymą principas pažeidžiamas, kai tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, yra kitaip traktuojama, nors tarp grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisintinas.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė ir teikia Seimo nariai: Matas Skamarakas, Vytautas Jucius, Kęstutis Mažeika.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

Pagal Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo (toliau – GPMĮ) 6 straipsnio nuostatas, kurios įsigalios nuo 2026 m. sausio 1 d., žemės ūkio veiklą vykdančių gyventojų pajamų pajamos bus apmokestinamos taip:

- metinei pajamų daliai, neviršijančiai 60 vidutinių darbo užmokesčių (toliau – VDU) dydžio sumos, taikomas 15 procentų GPM tarifas, viršijančiai daliai, – 20 procentų.

- individualios veiklos pajamos, kurioms priskiriamos ir pajamos iš žemės ūkio veiklos, bus įtraukiamos į bendrą progresinį apmokestinimą ir bus taikomi pirmiau nurodyti GPM tarifai, tačiau taikant specialiąsias nuostatas, individualios veiklos pajamoms neviršijant 42 500 eurų ir taikant

pajamų mokesčio kreditą, efektyvusis GPM tarifas svyruos nuo 5 iki 20 procentų, o viršijus 42 500 eurų sumą, – 15 procentų.

Pagal galiojančias GPMĮ nuostatas, apmokestinamosios individualios veiklos pajamos apskaičiuojamos iš pajamų GPMĮ 18 straipsnyje nustatyta tvarka atėmus leidžiamus atskaitymus. Jeigu susidaro mokestiniai nuostoliai ir gyventojas pajamas pripažįsta pagal kaupimo apskaitos principą, šie nuostoliai perkeliama į kitus mokestinius laikotarpius neribotą laiką. Jei gyventojas vykdo kelių skirtingų rūšių individualią veiklą, su vykdomų veiklų pajamų gavimu susiję leidžiami atskaitymai atimami bendrai iš visų rūšių individualios veiklos pajamų, o iš vienos veiklos susidariusiais mokestiniais nuostoliais gali būti dengiamos kitos rūšies individualios veiklos pajamos.

GPMĮ nėra apibrėžta žemės ūkio veiklą vykdančio gyventojų sąvoka, taip pat nenustatyti aiškūs kriterijai, kuriuos tenkinant gyventojas priskiriamas tokiai asmenų grupei, todėl sistemiskai taikant GPMĮ, Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo ir kitų teisės aktų nuostatas, žemės ūkio veiklą vykdančiais gyventojais galės būti laikomi fiziniai asmenys, įregistravę žemės ūkio valdą, ūkininko ūkį ar ūkinius gyvūnus, taip pat tapę ūkininko partneriu arba žemės ūkio valdos partneriu.

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Įstatymų projektais siūloma Įstatyme Nr. XV-343 įtvirtintus atskirus progresinius 15 ir 20 procentų GPM tarifus taikyti pajamoms iš žemės ūkio veiklos, įskaitant šiai veiklai vykdyti naudojamo turto pardavimo ar kitokio perleidimo pajamas, jei pagal GPMĮ nuostatas jos priskiriamos individualios veiklos pajamoms, (toliau – žemės ūkio veiklos turto pardavimo pajamos).

Kartu, siekiant, kad apmokestinimo tvarka, pagal kurią nustatomi *atskiri progresiniai GPM tarifai*, būtų nuosekli ir derėtų su kitomis GPMĮ nuostatomis, Įstatymų projektais siūloma:

- patikslinti specialiąją nuostatą, pagal kurią individualios veiklos pajamoms, neviršijančioms 42 500 eurų sumos, taikomas 20 procentų GPM tarifas, palyginus su bendrąja norma, pagal kurią metinėms pajamoms iš žemės ūkio veiklos taikomi progresiniai 15 ir 20 procentų GPM tarifai, ir nustatyti, kad ji netaikoma žemės ūkio veiklos ir žemės ūkio veiklos turto pardavimo pajamoms (GPMĮ pakeitimo įstatymo projektas);
- nustatyti, kad žemės ūkio veiklos ir žemės ūkio veiklos turto pardavimo pajamos neįskaičiuojamos į metines pajamas, kurioms taikomi progresiniai 20, 25 ir 32 procentų GPM tarifai (GPMĮ pakeitimo įstatymo projektas);
- nustatyti atskirą pajamų mokesčio kreditą, taikomą apskaičiuojant žemės ūkio veiklos ir žemės ūkio veiklos turto pardavimo pajamoms, ir taip užtikrinti, kad metinėms apmokestinamosioms pajamoms neviršijant 20 000 eurų sumos būtų išlaikyta apatinė minimali 5 procentų efektyviojo GPM tarifo riba, o pajamoms didėjant efektyvusis GPM tarifas didėtų ir pasiektų 15 procentų ties 35 000 eurų riba (GPMĮ 18, 18¹ ir 18² pakeitimo įstatymo projektas);
- papildyti galiojančias GPMĮ nuostatas ir nustatyti, kad tais atvejais, kai gyventojas vykdo kelių skirtingų rūšių veiklas ir joms taikomi skirtingi GPM tarifai, su tokių pajamų gavimu ir uždirbimu susiję leidžiami atskaitymai atimami atskirai iš skirtingais tarifais apmokestinamų pajamų, o tuo atveju, jei susidaro mokestinių nuostolių, jie dengiami tik iš tos veiklos, iš kurios tie nuostoliai susidarė, pajamų (GPMĮ 18, 18¹ ir 18² pakeitimo įstatymo projektas).

Įvertinus tai, kad Įstatymų projektais siekiama kitų tikslų, nei kad nustatyti naują mokesį, naują mokesčio tarifą, mokesčio lengvatą arba iš esmės pakeisti apmokestinimo mokesčiu tvarką ar apmokestinimo teisinio reglamentavimo bei taikymo principus, bei įvertinus Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo jurisprudencijoje (Konstitucinio Teismo 2021 m. gegužės 13 d. nutarimas) pateiktą išaiškinamą, jog nukrypimas nuo konstitucinio reikalavimo numatyti tinkamą *vacatio legis* konstituciškai pateisinamas tik skubių ir veiksmingų sprendimų būtinybę lemiančiu siekiu užtikrinti svarbų viešąjį interesą – garantuoti viešųjų finansų stabilumą, manytina, kad MAĮ 3 straipsnyje įtvirtinta nuostata dėl mokesčių teisės akto įsigaliojimo ne anksčiau kaip po šešių mėnesių nuo jo paskelbimo dienos, šiuo atveju netaikytina.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikia imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta
Neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Galima priimtų įstatymų įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai
Įtakos kriminogeninei situacijai, korupcijai nenumatoma.

7. Galima priimtų įstatymų įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai
Reikšmingos įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai nenumatoma.

8. Įstatymų projektų atitikties strateginio lygmens planavimo dokumentams
Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios
Priėmus Įstatymų projektus, galiojančių teisės aktų keisti nereikės.

10. Įstatymų projektų atitikties Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimams ir Įstatymų projektų sąvokų ir jas įvardijančių terminų įvertinimas Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas.

11. Įstatymų projektų atitikties Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei

Įstatymų projektai neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams.

12. Įstatymams įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, šių aktų rengėjai ir terminai

Priėmus Įstatymų projektus Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininkas iki 2025 m. gruodžio 31 d. turės pakeisti teisės aktus, kuriais nustatoma pajamų mokesčio deklaracijos forma, jos užpildymo ir pateikimo tvarka.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Atsižvelgiant į tikslus, kurių siekiama Įstatymų projektais, galimas poveikis valstybės ir savivaldybių biudžetų pajamoms, nevertinamas.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai, rekomendacijos ir išvados

Įstatymų projektų rengimo metu specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymų projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

„Gyventojų pajamų mokestis“, „pajamos iš žemės ūkio veiklos“, „tarifai“, „individuali veikla“, „mokesčio kreditas“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai
